

М. Е. МЕРСИ

ФАБРИЧНІ РОЗГОВОРИ ПРО ЕКОНОМІЮ

ЦІНА 25 Ц.

НАКЛАДОМ "УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИЧИХ ВІСТИЙ"
Вінніпег, Ман.
1920.

М. Е. МЕРСИ

ФАБРИЧНІ РОЗГОВОРИ ПРО ЕКОНОМІЮ

ЦІНА 25 Ц.

НАКЛАДОМ "УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИЧИХ ВІСТИЙ"

Вінніпег, Ман.

1920.

10.9.30. 2. 12.

ОДНОДІЛНІЙ ЕКСМОУНДІЙ ПОДАРУВАФ

HARVARD UNIVERSITY
WIDENER LIBRARY

UKRAINIAN INSTITUTE
LIBRARY GIFT

11.22.1911

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЧНА БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНСЬКОГО ІНСТИТУТУ
ГІДРОГЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДІВ
ПОДАРУВАНА
УКРАЇНСЬКИМ АКАДЕМІЧНИМ ВІДДІЛІВ

ФАБРИЧНІ РОЗГОВОРИ ПРО ЕКОНОМІЮ.

Лекція I.

ЩО ПРОДАЄШ КАПІТАЛІСТОВИ?

Если ти є робітником, то без згляду на те, де ти працюєш, в фабриці чи копальні, знаєш, що є два роди сили, іменно: людська або сила робоча і сила природи, як пара, вода, електричність, газ і т. п.

Власник нової фабрики бочок в Індіяні прийшов до переконання, що буде дешевше, якщо якесь інша компанія достарчить йому "сили" для операції фабрики, чим він самий мав би замовляти машини до вироблення сили. І тому післав за представителями трох компаній в тім же таки місті.

Перший агент був від компанії, котра хотіла гонити фабричні машини силою пари; другий був від компанії, котра хотіла продати йому газолінову машину, що витворює силу через експлозію газу; а третій прийшов від великої компанії, котра достарчує електричної сили. Сей послідний згодився давати електричну силу за низшу ціну, чим два другі і через це розуміється, він дістав контракт.

Тоді власник був вже майже готовий отворити свою фабрику. Дерево (сирій матеріал) мав на поготові; мав машини; також і силу, що буде порушувати сі машини. А одначе щоби пустити фабрику в рух і почати виріб бочок, потрібно було ще одної речі. Є се товар, котрий ви, робітники, достарчаете. Є се людська сила — робоча сила.

Сто літ тому взад майже все було вироблюване людською робочою силою, але поступенно винаходили і уліпшували машини, а сі знова щораз більше зменшували людську працю, якої було потрібно, щоби виробляти предмети. Великі машини, що порушують ся парою або водною силою, виконують велику частину тяжкої і трудної праці. Але власти-

тель фабрики або копальні потребує ще іншої сили, котра управляла би машинами. Він потребує ще доконче і твоєї робочої сили.

Фабрикант бочок в Індіяні сказав, що він потребує "рук", т. е. людської робочої сили. Проголосив отже в газеті: "Потрібно робітників". Розуміє ся, що він не хотів купувати робітників раз на все, так як куповано давнійше невільників. Ні, він тільки "наняв" декотрих робітників до праці. Він купив людську силу, т. е. робочу силу, а ти продав йому свою робочу силу так само, як скотоводець продає худобу, або пекар продає хліб. Ти пішов до властителя продати свій товар. Він задумував купити робочу силу і якщо твоя ціна була низька, то правдоподібно ти дістав "заняті".

Декотрі з нас працюють довгі роки заки зрозуміють, що ми робітники, маємо один "товар" на продаж. Як довго ми здібні до праці, то все пробуємо найти купця на нашу робочу силу. Шукаємо "заняті" і властителя. Єсли мушки і женини не мають інших средств до життя, а хочуть жити, то мусить продавати свою робочу силу.

Товар є щось такого, що заспокоює якусь людську потребу, щось, що зістало вироблене людською силою на продаж або для виміни. Убране, яке ви вшиєте самі для себе, не є товаром. Убране вшите в тій цілі, щоби його продати комусь другому, є товаром, бо воно зроблене на продаж, а не для власного вжитку.

Вівці є так само товаром як чоботи, будинки, хліб і машини, якщо ми їх продаємо або вимінюємо. І твоя сила, при помочі котрої можеш виробляти речі, твоя сила до праці є також товаром, якщо продаєш її за заплату.

Знаєш, що кождий, хто тільки продає товар, жадає як найбільшої заплати. Гросерник, що має свій склеп таки коло твого помешкання, жадає за масло, мясо і другі товари, які продає тобі, як найбільше грошей. Властитель складу вугля також підносить ціни. І коли ти шукаєш праці, то жадаєш за свою працю такої високої ціни, яку думаєш, що можеш дістати.

ПИТАНЯ.

Робітники жадають за свою робочу силу високої платні. Капіталіст старає ся платити як найменше.

Чи ваші інтереси є подібні до себе?

Що діє ся тоді, коли рівночасно десяткох робітників хотіть продати свою силу до праці? Хто дістане "заняті"?

Що стане ся тоді, коли є за багато "занять", а тільки один робітник? Чи він дістане більшу, чи меншу платню за свою працю? Чи він дістане добру заплату за свою робочу силу?

Єсли в певній околиці дає ся відчувати брак робітників і фабриканти мусять платити більшу платню, то чи сей брак робітників потриває довго? Єсли ні, так чому ні?

Чи продажа і попит мають щось до діла з ціною, за яку можеш продати свою робочу силу?

Чому сталевий трост закладає п'ятьдесятміліонову фабрику в Китаю? Чи капіталісти будуть мати більше зисків, виробляючи сталь в Китаю, а не в Америці? Чому?

Чому китайські робітники приїздять до Америки, щоби тут продати свою робочу силу?

Лекція II.

ВАРТІСТЬ ТОВАРУ.

В попереднім розділі ми бачили, що робітник продає капіталістові товар. Чи ти працюєш в фабриці, копальні, або офісі, одним словом, якщо колибудь дістанеш працю, то це значить, що продаєш власителеві свою робочу силу.

Знаємо вже, що робоча сила є так само товаром, як і чоботи, капелюхи, столи, автомобілі і т. п.

Всі товари є продуктом людської праці, є вони результатом напруження мускулів або мізку. Робітники роблять чоботи; печуть хліб; управляють рілю; будують доми, залізниці, палати, мости.

У всіх товарах є скристалізована людська праця. Товари мають вартість (вартість замінну) лише для того, що в них є заключена людська праця.

Коні, корови, золото, залізо, срібло, хліб — є товарами. На їх випродуковане вложене людську працю. Робоча сила людини є також товаром; є вона результатом людської праці в минувшині.

Щоби жити, чоловік потребує поживи, убраня, чобіт, мешкання. Все те виробляють робітники. Кожда дитина зу́живає через довгі роки продукти людської праці. Чоловік є отже результатом людської праці.

Вартість товару залежить від скількості суспільної праці, якої потрібно на вироблене даного товару. Знова скількість вложеної праці в даний товар обчисляється після скількості годин, яких потрібно на вироблене сего товару.

Карл Маркс говорить в "Капіталі":

"Могло би видаватись, що якщо вартість товару залежить від скількості праці, вложеної на його випродуковане, то чим чоловік більше лінивий, тим більша вартість його товару, бо прецінь він вложив в сей товар більшу скількість годин праці. Таке поняття було би ошибочним, бо вартість товару означає суспільну, а не індивідуальну працю".

Если знаємо кілько годин праці вложили робітники в

данім краю на вироблене чобіт в протягу року і єсли знаємо кілько пар чобіт вони виробили, то, поділивши скількість годин через число пар чобіт, довідаємо ся, кілько годин суспільної праці потрібно в данім краю на вироблене пари чобіт. Ся скількість годин суспільної праці потрібної на вироблене даного товару становить власне вартість того товару.

Если ти працював би навіть три місяці, щоби ножем зробити крісло, то його вартість не буде більша, як вартість крісла зробленого в великій фабриці, де много робітників уживаючи машин, виробляють кожного дня сотки крісел.

Знаємо те, що всякі нові уліпшення машин зменшують час, якого потрібно на вироблене ріжних товарів. Земний олій має нині меншу вартість, чим 10 літ тому назад, бо завдяки уліпшенню машин потрібно нині менше робочої сили, щоби його добути з землі і очистити з домішок. Сталь також впала на вартості, бо щоби її нині випродукувати, потрібно менше людської сили, чим треба було давнійше.

Вартість золота і срібла означає скількість суспільно потрібної праці на випродуковане тих металів. Вартість золота змінює ся. Чим більше потрібно суспільної праці на видістане золота, тим більша його вартість.

В сей спосіб означуємо вартість робочої сили. Скількість (або час) потрібної праці на випродуковане робочої сили, становить про її вартість.

Робоча сила або здібність до праці існує в людині тільки за її життя. Чоловік потребує поживи, щоби міг зростати і вдержати своє жите. А однаке як машина, так і чоловік з'ужие ся і мусить бути заступлений другим чоловіком. Отже робітник потребує поживи, убраня і мешканя не лише для себе самого, але і для дітей, котрих мусить виховувати, щоби хтось міг заступити його на робочім ринку і вдержати клясу робітників. Бачимо отже, що вартість робочої сили є означена вартостию товарів потрібних до вироблення, розвиненя і вдержаня робочої сили.

Маркс говорить: "Вартість робочої сили є означена суспільно потрібною працею на її випродуковане."

Вартість поживи, убраня, мешканя (житєві необхідності) і вартість праці, якої потрібно на виховане діти, котрі зайдуть в фабриці місце робітника як він постаріє ся, означають вартість робочої сили чоловіка. Досить щоби жити і виховати діти — така є вартість робочої сили в капіталістичному устрою.

ПИТАНЯ:

Що то є товар? Що продає робітник капіталістови?

Що означає вартість товару? Що маєш на думці через суспільну робочу силу?

Чи сірники мають нині меншу вартість, чим 10 літ тому назад? Єсли так, то чому так?

Чи вартість товарів зменшила ся на половину в послідніх 10 роках уліпшеної машинової продукції? Длячого?

Вичисли ті товари, котрих вартість зменшила ся. Чи вартість гуми побільшила ся? Длячого?

Чи на ткане полотна, роблене цементу, виріб автомобілів потрібно нині менше робочої сили, чим 10 літ тому назад? Длячого?

Памятай, що брак або надмір товару може спричини те, що товар є продаваний понад або низше своєї вартості.

Лекція III.**ЦІНИ.**

Вартість товару є суспільно потрібна праця, що заключена в товарі. Ісси хтось скаже мені, що плащ має ту саму вартість що й убране, то я знаю, що плащ і убране мають рівну вартість, а се тому, що в них є вложена рівна скількість тої самої спільної річи — праці.

Загально говорячи, вартість чотирох пар сподень є майже рівна вартості плаща. Чому отже плащ має більшу вартість чим сподні? І що означує міру вартості, коли приходить до виміни товарів?

Ти вимірюєш свою робочу силу з капіталістом — може за 5 доларів в золоті кожного дня і навпаки, золото є вимірює на житєві потреби — поживу, убране і мешкане. Для чого сі товари є вимірювані взаємно?

Як знаємо вже з попереднього, праця є мірою вартости. Плащ, про котрий ми говорили повище, можна виміняти за чотири парі сподень, а се тому, що в виріб плаща вложено чотири рази так велику скількість суспільної праці, як та, що є вложена в виріб одної пари сподень.

Суспільно потрібна праця заключена в товарі (в чоботах, худобі, хлібі, в твоїй робочій силі або в чімбудь другім) означає за яку ціну сей товар буде замінений. Природною тенденцією є, щоби товари рівні вартостію були вимірювані взаємно.

Наприклад: випродукована скількість пшениці в десятюх годинах суспільно потрібного часу праці, буде замінена за певну скількість сукна, чобіт, крісел, золота або якогось іншого товару, котрий буде випродуктований в десятюх годинах суспільно потрібної праці.

Вартість, або вартости, за які товари є замінювані, постійно змінюють ся лише тому, що зміняє ся суспільно потрібна праця для випродуковання тих товарів.

Ми читали про нову машину до відливання, яка дає спрощено хлопцеви зробити в однім дни стільки відливів, кілько

давнійше робило чотирох мужчин. Сі відливи зменшилися дуже в вартості (в сїй фабриці, де уживається нового винаходу), однаке вартість всіх відливів в цілому краю зменшилась дуже мало. Пересічна праця, якої потрібно до вироблювання відливів є тільки трохи менша чим давнійше. Коли новий винахід увійде в загальне ужите, то аж тоді вартість відливів зменшиться в цілому краю.

“Если маємо на думці товари як вартість, то беремо під увагу одиноко людську працю, яка є вложена або скристалізована в сих товарах. Під сим зглядом товари ріжняться одиноко тим, що заключають в собі більшу або меншу скількість праці; в шовковій хусточці може бути заключена більша скількість праці, чим напримір в цеглі. Товар має вартість, бо в нїм є заключена суспільна праця... Згайдно вартість товарів є означена скількістю праці, що заключається в товарах.

Обчисляючи замінну вартість товару, мусимо додати до скількості послідно вложені праці ще й скількість праці вложені попередно в сировий матеріал товару і працю вложену в знаряди, машини і будинки, котрі помагають в праці.”

Напримір, вартість крісла є означена вложеню суспільною працею на оброблене дерево і вложеним робочим часом на випроуковане тих частин машинерії, котрі з'уживаються при оброблюваню дерева, як рівнож суспільно потрібною працею на звалене дерево і привезене його до фабрики.

За кождим разом, коли на вироблювані товарів потрібно більше суспільної праці — їх вартість зростає. За кождим разом, коли на випроуковані товарів зменшується скількість суспільно потрібної праці, їх вартість зменшується.

За послідних кілька літ з причини уліпшення машин уживаних при продукції меблів та процентово малої скількості вложені в них праці, майже всі гатунки меблів впали на вартости.

З причини уліпшення методу в видобуваню золота і зменшеної скількості вложені в нїм праці, золото за послідних 10 літ постійно спадало на вартости.

Вартість гуми зростає для того, що загальний запас по-

стійно зменшується, а до того нині потрібно ще більше праці на саджене і плекане дерев, що дають гуму, чим се було давніше, коли сі дерева росли дико. В фунті гуми є вложена більша скількість людської праці нині, чим се було кілька літ назад.

Отже бачимо, як великі машини постепенно заступають місця малих, а з причини постійного уліпшення тих машин, скількість людської праці заключеної в товарах зменшується.

ЦІНА.

Товари є вимірювані за певну означену ціну в грошах. Ми призвичайлися числити ціни в золоті. На всіх наших паперових грошах читаємо: "Платні в золоті". Але золото є так само товаром як хліб, плащ, убране або автомобіль. І товари є вимірювані за суму золота, що має в собі скількість праці, яка рівнається вложеній скількості праці в товарах.

Се значить, що якщо 10 доларів в золоті забирають на своє випродуковане 10 годин конечної потрібної праці, то се золото можна виміняти за таку скількість пар чобіт, яку можна випродукувати в 10 годинах суспільно потрібною працею.

Іншими словами, товар, що потребує на своє випродуковане 10 годин конечної праці буде виміняний за золото, або якийсь інший товар, на випродуковане котрого також вłożено 10 годин потрібної праці.

Се спрвджує ся, коли вартість і ціна є рівні. Але попит і оферти спричиняють те, що товари є вимірювані часами понизше або повисше їх вартости.

Тимчасовий брак вугля — якщо попит є більший як подача — може дати нагоду посередникам, що будуть продавати вуголь понад його вартість і навпаки.

Ціни є часами дещо висші або низші від вартости товарів. (Треба звернути увагу, що не говоримо тепер про ціни монополів).

Если попит і подача є рівні, то ринкові ціни рівнюють ся вартости товару, згідно зі скількістю праці, якої потрібно до їх продукції.

Если візьмемо під увагу ринкові ціни за довший час, то побачимо, що пересічна ціна рівнає ся вартости даного товару.

Коли візьмемо під увагу довший протяг часу, в якім всі гатунки товарів є продавані по їх ціні, то ніяк не можна твердити, що постійний і щоденний зиск ріжних підприємств має жерело в ціні товарів, або в продажі їх за ціну понад їх вартість.

ПИТАНЯ:

Длячого фахова робоча сила продає ся по висшій ціні, чим нефахова робоча сила? Чи той факт, що потрібно більше праці, щоби випродукувати фахового робітника, т. є. що під час науки фаху робітник мусить мати поживу, одінє і мешканє, чи се має щобудь до діла з вартостію їх робочої сили?

Досвідчені майнери (гірники) говорять, що нині потрібно менше праці на добутє золота, чим треба було давнійше. А чи зауважив ти, що золото (або гроші) є вимірюване нині за менше товарів, чим десять літ тому назад?

Думаємо, що аби випродукувати нині бушель пшениці, потрібно до сего майже стільки робочої сили, що й в 1900 році; если так, то вартість пшениці повинна була остаться та сама, що була в 1900 році, а однаке чи так воно є нині?

Длячого 100 бушлів пшениці продає ся (вимірює ся) нині за більше золота, чим в 1900 році?

Если вартість обох товарів остала би ся та сама і єсли би один монополь не контролював ані пшениці, ані золота, то сі два товари були би вимірювані в тім самім відношенню що й давнійше. Се значить, що ту саму скількість золота можна би виміняти за ту саму скількість пшениці.

Чи зменшеннє ся вартості золота спричинює те, що фармер дістає висшу ціну в заміну за свою пшеницю?

(Не забувай, як говорить Маркс, що якщо не можемо вияснити зисків на тій основі, що всі вимірювані товари є відносно до їх вартости, то не можемо взагалі зрозуміти, як творяться зиски).

Памятай, що не продаємо нашої праці. Продаємо нашу здібність до праці, себто робочу силу.

Праця се є виладовуване робочої сили. Товари, які виробляємо, є скришталізованем нашої праці. Капіталістови одначе продаємо тільки робочу силу.

Лекція IV.**ЯК ПОВСТАЮТЬ ЗИСКИ?**

Много з нас думали, що зиски повстають з грефту, спеціальних привілеїв, або монополю. Ми говорили так богато про крадіжку капіталістів, що цілком відмінно забули про великий і головний спосіб роблення зисків.

Товари є звичайно вимірювані після їх вартості. Припустім, що щоби випродукувати житеві потреби для робітника, потреба на се двох годин суспільної праці, — або іншими словами потреба двох годин праці на випродуковане робочої сили.

Припустім рівноож, що \$2.00 в золоті представляє дві години праці.

Вартість робочої сили (котру робітник продає) є означена заключеною в ній суспільною працею. Є се житеві потреби випродуковані в двох годинах суспільної праці.

Єсли робітник продає свою робочу силу за її вартість, то в заміну дістане товар, котрий має в собі дві години суспільної праці. В повисшім випадку він дістане \$2 денно.

Іншими словами, робоча сила одного дня є замінена на дві години праці, котра є вложена в поживу, одінє і мешкане, в річи, котрі є необхідно потрібні для робітника. Робоча сила рівнає ся вартости двох долярів в золоті. Робітник продає свою робочу силу за її вартість.

Робітник дістає таку платню, щоби міг їсти, пити і одіти ся — т. є., щоби випродукувати більше робочої сили. Робітник дістає вартість своєї робочої сили.

Однаке робітники продають свою робочу силу капіталістові на дни або тижні. Капіталіст купує товар (робочу силу) даючи таку заплату кілько вона варта. Єсли тим робітником є майнер (гірник), то в двох годинах він добуде вугля вартости \$2.00, або вартости платні цілого дня. Вуголь, котрий він добуває, буде мати в собі дві години праці, так само як і два доляри в золоті мають дві години праці, і так само житеві

потреби, за котрі він вимінює свої два доляри, заключають в собі дві години праці.

Іншими словами майнер добуде вугля вартості своєї платні в двох годинах (супільної) праці.

Однаке майнер продає свою робочу силу на день і капіталіст продовжає години праці так довго, як тільки може.

В двох годинах майнер випродуковав досить вартості на свою власну платню, але капіталіст купивши робочу силу на день, може примусити робітника до праці 10 годин денno. Майнер потребує працювати лише дві години, щоби випродукувати вартість \$2, себ-то потрібну вартість на вдержання його робочої сили.

Єсли майнер працює 10 годин денno, то 8 годин працює на витворене надвартості для капіталіста.

В двох годинах майнер викопає вугля на таку вартість, якої потрібно на оплачене його робочої сили, але в слідуючих вісімсіх годинах праці він викопає вуголь вартості \$8, котрий то вуголь капіталіст задержить вже для себе.

А що майнер продав свою робочу силу капіталістови, то й вуголь, котрий він видобув, належить до капіталіста.

Капіталіст платить робітникови \$2 денno, а бере для себе вугля вартости \$8. Ось так творить ся зиск.

Рік в рік капіталісти купують робочу силу і платять за неї її вартість; капіталісти посідають на власність продукти праці робітників; продукти сі представляють працю 10-ох годин. Платять робітникови товарами (грішми), що мають в собі тільки дві години супільної праці. Коли майнер йде вечером до дому, то капіталісти є властителями вугля, що має в собі працю 10-ох годин.

Вуголь (що має в собі 10 годин праці) буде виміняний за золото (або гроші), що також буде мати в собі 10 годин праці; в сім випадку \$10. Майнер добув вугля вартости \$10, а дістав тільки \$2.

Вартість 8-ох годин праці, або 8 годин вартости вугля, який капіталіст забирає для себе, є надвартостію, за яку він не платить нічого.

На такій виміні між капіталом і працею є операція капіталістична продукція, котра завсігди оставляє робітника робітником, а капіталіста капіталістом. Скількість тої надвартості (єсли всі інші обставини будуть ті самі), буде залежати на відношеню між тою частиною робочого дня, яка є потрібною до репродукції робочої сили, і надвишкою праці, яку зроблено для капіталіста.

Капіталіст забирає продукт праці свого робітника. Коли він продає сей продукт, то частина проданих товарів нічого його не коштувала, помимо того, що є там вложена людська праця.

Легко можна бачити, як майнер дістав вартість своєї робочої сили; \$2 в золоті заключає в собі дві години праці, а \$2 можна виміняти за житеві потреби, котрі дають майнерови спромогу витворити більше робочої сили, щоби віч міг працювати дальше слідуючого дня.

В сім випадку продукт майнера, т. є. вуголь, котрий він викопує одного дня, заключає в собі пять разів так велику скількість праці, котрої потрібно до випродуковання житевих потреб, що дають робітникам здібність до праці.

Отже бачимо, що річи, які робітник дістає за свою робочу силу, мають в собі тільки дві години праці в той час, коли річи, котрі він продукує і котрі забирає капіталіст, заключають в собі 10 годин праці.

Майнер продає свою робочу силу і, розуміє ся, капіталіст бажає використати її для себе як найкористнійше. Колиби робітник жадав за свою працю товарів вартості своєї праці, то тоді перестав би бути робітником, бо капіталіст не маючи надвартості, не нанимав би його більше до праці.

Однаке робітники, котрі мають до продажі тільки свою робочу силу, не мають іншого вибору. Мусять продавати свою здібність до праці, робочу силу, щоби дістати платню, аби жити. Капіталісти знова дають їм працю для зисків. Капіталісти є примушенні дати робітникам стільки, щоби сі могли жити і працювати, але вони хочуть щоби робітник працював як найдовше, бо в сей спосіб він витворить більше

надвартости, котра лишає ся власностю капіталіста.

Розумні робітники не вдоволяють ся вже продаванем своєї робочої сили за її вартість. Вони домагають ся щораз голоснійше вартости своїх продуктів. Не хочуть вже довше бути тільки товарами; примушенні продавати самих себе за платню по регулярних “ринкових цінах”, не хочуть вже довше діставати продукт тільки двох годин праці за продукти, що заключають в собі десять годин їхньої праці. Не хочуть жити вже довше за мізерну платню в той час, коли для капіалістичної кляси копичать міліони за міліонами.

Є се головне домаганє соціалізму, щоби робітники перестали продавати себе, т. є. свою робочу силу, як товари; ми самі хочемо бути властителями товарів, котрі продукуюмо і вимірювати товари, що мають певну скількість суспільно потрібної праці, за інші товари, котрі мають в собі рівну скількість суспільно потрібної праці.

Я і ти працюємо для капіталіста, він є властителем фабрик, кopalень або зелізниць. Капіталісти для того панують над нами, що знаряди і средства продукції і дистрибуції (земля, фабрики, кopalні, зелізниці — потрібні машини до продуковання товарів), є їх приватною власністю.

ПИТАНЯ:

Чи може властитель кopalні платити майнерам вартість їх робочої сили і мати ще зиск? Чи може властитель кopalні продавати вуголь по його вартості і платити майнерам вартість їх робочої сили і мати ще зиск?

Чи властителі кopalень могли би платити майнерам більше, чим вартість робочої сили а продавати вуголь по меншій ціні, чим його вартість, і ще мати зиск? Поясни — длячого се було би можливе.

Если робітники були би сильні і здобули вартість своїх продуктів, то що стало би ся тоді? Чи остала би надвартість для капіалістичної кляси? Поясни — длячого ні.

Що стає ся з ріжницею між вартостию твоєї робочої си-

ли, а вартостию річий, котрі ти продукуєш в фабриці або копальні?

Припустім, що працюєш в каліфорнійській копальні і заробляєш \$3 денно, що якраз стає на купно поживи, одіня і мешканя в Каліфорнії. Але твій власитель хоче вислати тебе до копальні в Алясці. Вартість житевих потреб в Алясці є більша чим в Каліфорнії. В Алясці потрібно на купно поживи, мешканя і одіня \$6 денно. Чи заощадиш більше грошей в Алясці, заробляючи по \$6 денно, чим в Каліфорнії, де ти заробляєш лише \$3 денно? Длячого ні? Хто платить ріжницю в високих цінах за житеві потреби — ти чи твій капіталіст? (Не говоримо тут про деякі випадки, але про дорожнечу взагалі).

Знаємо, що ми, робітники, виробляємо всі товари, але що ми продали нашу робочу силу капіталістові, та наші продукти належать до него. Отже капіталіст платить майже за все, бо він присвоює собі ті товари, котрі ми виробили.

Коли вартість житевих потреб йде вгору, то котра кляса платить кошта, робітнича чи капіталістична? В згаданім випадку праці в Алясці, чи робітник платить \$6 за житеві потреби, чи та підвишка \$3 на житеві потреби спадає на капіталіста?

Лекція V.

НИЗЬКІ ЦІНИ І БІЛЬШЕ ПРО ЗИСКИ.

Знаємо, що здібність до праці, або робоча сила є товаром. Вартість товару є обмежена суспільно потрібним часом для його випродуковання.

Єсли потрібно три години суспільної праці на те, щоби випродукувати житеві потреби на один день, то вартостю твоєї робочої сили одного дня будуть три години суспільно потрібної праці.

Рисунок А. буде представляти вартість твоєї робочої сили, а се длятого, що 3 години суспільної праці є заключені в житевих потребах, котрі мають служити для твоєго удержання через один день.

Вартість робочої сили.

3 години праці

A

Житеві потреби 1-го дня

Платня.

3 години праці

B

Золото або гроші

Твій продукт одного дня.

9 годин праці

C

Вартість звернена в формі платні.

3 години праці

Хай рисунок С. представляє твій продукт одного дня. Він забирає 9 годин робочого часу. Капіталіст, що наймає тебе до праці, мусить звернути тобі вартість, яка є потрібною на оплачене за А. (себто кошти вдержання).

Рисунок В. рівнає ся А., бо він має три години праці. Він представляє вартість, яку капіталіст звернув тобі в формі золота, себто платні.

Знаємо, що А. рівнає ся В. І знаємо також, що С. має три рази більшу вартість від А. або В. Знаємо й те, що капіталіст безупинно старає ся продовжити С. до 10 або 11 годин, і що капіталісти обтинають платню колибудь і де тільки можуть. Тільки завдяки постійній борбі робітника кляса змогла вдержати своє становиско, здобути частину підвищку платні і коротший день праці.

І звісно, що якщо здобудеш більшу платню (В) то менше вартости твоєго продукту (С) остане ся для капіталіста, котрий наймає тебе до праці; а з другого боку зменшене платні оставляє для капіталіста більше надвартости.

Продовжене робочого дня (С) до до 10-ти годин, лишить не шість, а 7 годин неплаченої праці. Коротший робочий день оставить для капіталіста менше надвартости.

Реформатори думають, що якщо зменшимо кошти удержання, то тим поліпшимо наше положене. Вони думають, що якщо А. (кошт вдержання, був би зменшений, то ми могли би защадити частину нашої платні (В). Розуміє ся, що вартість нашої робочої сили зменшує ся разом зі зменшенем ся вартости житевих потреб, однаке вони думають, що ми могли би знизити кошт житя без рівночасного зменшеня платні.

Але ти знаєш, що коли би твій господар обнизив твій рент слідуючого місяця до половини, то ти мав би спромогу видати більше грошей на інші річи. Коли би твоя господиня дала тобі удержане за половину тих грошей, котрі платиш її до сеї пори, то слідуючого місяця ти ощадив би ще більшу суму. Се правда, але тільки в поодинокім випадку.

Та ми не говоримо про поодинокі випадки, помимо того, що в цілі виясненя справи вживаємо дійсних примірів.

Питаємо отже, чи низькі ціни принесли би користь для робітничої кляси?

Припустім, що місто Чікаґо купило би всі domi, які рентують робітники і обтяло би всі ренти о 50 проц. Припустім, що Чікаґо взяло би на міську власність різні, реставрації, трамваї, склери і в сей спосіб обнизило би кошт життя до 50 процент. Чи таке обніжене коштів удержання принесло би користь робітничій клясі, чи тій групі капіталістичної кляси, котра не є прямо заінтересованою в продукції житевих потреб?

Коли в певнім місті кошти удержання є значно зменшені, тоді до того міста стягають ся робітники, щоби продати свою робочу силу. Вони знають, що коли дістануть роботу в місцевості, де можна дешевше жити, то зможуть заощадити трохи грошей і тоді можливо будуть в спромозі зачислити себе навіть до капіталістичної кляси. Але звернім увагу на те, що тоді стане ся? Мніго робітників прибувають до того міста, де можна дешевше жити. Перегони робітників в пошукуванню за працею збільшають ся. Капіталісти купують робочу силу по найнижшій ціні. Щоби тільки дістати працю, робітники будуть продавати свою робочу силу по щораз низшій ціні, аж дійдуть до того, що платня знова заледви буде вистарчати на жите. Незабаром сї робітники побачуть, що таки нічого не зискали.

Візьмім приміри A. B. і C. Коли кошти удержання A. зменшать ся до половини, то перегони між продаючими робочу силу, зменшують в відповідній ступені платню (B.). Іслю твій капіталістичний працьодавець виробляє сталь, то чи буде він в спромозі присвоїти собі **менше**, чи **більше** вартости тво-
його продукту?

Капіталісти не будууть великих фабрик в Алясці тому, що кошт удержання (або вартість сили робочої) є на далекій півночи дуже високий і через те лишає ся для капіталіста мало надвартости.

Вартість товару є означена пересічною суспільною працею, яка є власне заключена в тім товарі. Фабрикант стали в Алясці мусів би конкурувати на сьвітових ринках, так само як

конкурують фабрики в Гери або Бетлегем, а вартість товару є означена суспільно потрібною працею.

Довідуємо ся, що капіталісти закладають ткацькі фабрики в центральній Америці. Тамошні мешканці можуть животіти за дуже малу платню. Майже всі мешканці будують свої власні доми, підсоне є тепле і нема потреби видавати гроша на огріване мешкань. Одна сорочка і одні сподні — се вже ціле убране. Банани і інші овочі ростуть там дико. На мізерний прожиток вистарчає 10 до 12 центів денно. В виду того, платня виносить там від 9 до 12 центів денно.

Коли можна би примусити мешканців центральної Америки до так продуктивної праці, як праця робітника в Злучених Державах, то тамошні околиці були би небом для капіталістів. Доси одначе тамошнє населене посідало землю, а через те могло жити, не працюючи богато. Але коли капіталісти зрабатывають землю, то тоді, тамошнє населене буде приневолене продавати свою робочу силу лише для того, щоби жити, а капіталісти заведуть ще більше фабрик, бо там кошти удержання є дуже малі, робоча сила має малу вартість і капіталісти будуть в спромозі присвоїти собі ще більшу скількість продуктів людської праці.

Бачимо отже, що низькі ціни на товари не принесуть робітничій клясі користі, бо боротьба за працю так скоро обтінає платню, що вона заледви вистарчає на щоденний прожиток.

ПИТАНЯ.

Робітники в Бельгії працювали довго, щоби знизити кошти удержання. Заложили кооперативи і в дійсності обнизили кошти удержання. А одначе бельгійський соціяліст писав, що його край є небом для капіталістів, а пеклом для робітників.

Чи платня в Бельгії може бути так висока, як в Огайо? Длячого ні?

Єсли кождий робітник в Дітройт мав би власний дім, то

чи платня пішла би в гору, чи в долину?

Длячого більшість фабрик будує ся в малих містах?

Чи робітника окрадають з його продукту в копальни або фабриці, або чи його ошукують під час куповання житевих потреб?

Заки відповіш на повисші питання, дай відповідь на слідуючі: Що рішає про вартість твоєї робочої сили? Що рішає вартість якогобудь товару?

А. (кошт житя) має щось спільногого з скількостю В. (платнею), яку одержуєш?

Єсли В. (платня) не рівнає ся вартости А. (коштови удержаня), то чи се значить, що ти не дістав вартости твоєї робочої сили, чи противно, що гросерник, різник і купець убрань ошукують тебе?

Єсли плата (В.) зменшить ся, то чи твій працьодавець буде в спромозі присвоїти собі більше надвартости?

З причини удосконаленя знарядів продукції, житеві необхідности зменшують ся в вартости: А. заключає в собі менше праці, тому є менше вартісне. Зменшує ся рівнож і вартість золота, бо воно заключає в собі менше суспільної праці. Як пояснити той факт, що нині золото є вимірюване за менше товарів, чим 10 літ тому назад? Чи впала більше вартість — золота, чи житевих потреб?

Єсли вартість житевих потреб зменшила би ся скорше, чим вартість золота, то чи ціни житевих потреб обнизили би ся? В сім випадку В. мало би більшу вартість чим А. Чи платня була би висша чим А. через довгий час?

Чи заведене кооператив в цілі обнизити кошт удержаня принесло би користь для робітничої кляси? Чи се було бичиною, щэ платня йшла би в долину?

Чи будемо приневолені виключити зі Злучених Держав мешканців центральної Америки, щоби вони не конкурували з нами в продажі їх робочої сили? Або чи відбирають вони вже нині працю американським ткачам, помимо того, що вони працюють в центральній Америці? Виясни се питанє.

Лекція VI

ВИСОКІ ЦІНИ.

Ми брали вже під увагу низькі ціни і їх вплив на робітничу клясу. Ми переконали ся вже, що з причини перегонів між робітниками за працею платня зменшує ся до тої ступені, що заледви вистарчає на житє. Говорячи про низькі ціни, ми знаємо вже, що в результаті стане ся з В. (платнею). Говоримо ще про товари, котрі вимірююмо по їх ціні.

Вартість сили робочої.

З години праці

A

Житеві потреби одного дня

Єсли А. (або вартість житевих потреб) подвоїть ся, то вартість твоєї робочої сили також подвоїТЬ ся. Припустім, що А. подвоїТЬ ся, а В. не збільшує ся відповідно до А. — то іншими словами, вартість поживи, одежі і мешканя буде два рази так висока як попередно, а платня лишить ся та сама що й давнійше.

Реформісти скажуть тобі, що гросерник, різник, власитель складу убрань і мешкань визискують тебе.

Платня.

З години праці

B

Золото, або гроші

Вони говорять, що твій працьодавець визискує тебе так само як окрадають тебе ті, котрим ти видаєш свою заплату.

Але, єсли платня (В) не піднесе ся до того самого ступеня, що житеві потреби (А), то се значить, що твій працьодавець не платить тобі вже дальнє вартості твоєї робочої сили. Вартість поживи, мешканя і одежі означує вартість

твоєї робочої сили.

Не дай ся ошукати. Знай, що якщо рент є високий, або пожива коштує дорого, то тебе не визискує ся, якщо ти платиш за ці товари. Коли вартість А. зростає, то рівнож зростає і вартість твоєї робочої сили. І тільки тоді дістаеш вартість своєї робочої сили, коли платня рівнає ся коштови життя.

Брак робітників може довести до того, що робоча сила вимінює ся хвилево понад її вартість. Брак, або велика надвишка якогонебудь товару може спричинити те, що він буде вимінюваний через короткий час повище, або понизше його вартості. Лише монополь може спричинити таке, що товар буде вимінюваний понад свою вартість через довший час. Запамятаймо собі се ще раз і то добре.

Реформіст говорить: Робітник дістає свою платню. Правда, працьодавець визискує його, але коли він йде купувати чоботи, поживу, одежду, то переконає ся, що власителі товарів продають їх по висшій ціні, чим робітник може заплатити. Тоді реформіст приходить до переконання, що купці рівнож визискують робітників. Сі люди не розуміють, що про платню рішає вартість А. (житеві потреби).

Не всі робітники дістають вартість своєї робочої сили. Декотрі робітники дістають трохи більше, чим вартість своєї робочої сили. Знаємо молоду дівчину, котра працює за \$9 тижнево в департаментовім склепі. Вона не може купити за тих \$9 поживи, одежі і мешкання. Її брат заробляє \$30 тижнево. Він може жити за меншу суму і помогає сестрі вдержувати ся. В сей спосіб вони обое дістають вартість своєї робочої сили.

Тому то робітники не можуть працювати за низшу платню, чим вартість їх робочої сили. Мусять мати від когось запомогу, інакше не можуть вижити. Більше щасливі члени родини допомагають тим, котрі не заробляють досить на своє житє. Тисячі родин дістають хвилеву запомогу від добродійних організацій.

Іншими словами, робітнича армія дістає лише тільки, щоби випродуковати більше робітників на завтра, і на 20 літ

в будучину. Безробітні, котрі боряться, щоби дістати працю, обнижують платню до тої ступені, що вона ледви вистарчає ім на житє.

Бачимо отже як то побільшеннє ся вартости А. означає конечне побільшеннє ся вартости робочої сили. Тому не маємо чого нарікати на гросерників, різника і власителя помешкання, если наш працьодавець не платить нам вартости нашої робочої сили. Щоби жити, мусимо домагати ся більшої платні.

Однаке високі ціни не мусять конечно означати, що пожива, одежа і т. д. піднесли ся на вартости. Причиною може бути те, що золото — або інші средства виміни — зменшилися на вартости.

Зменшуване своєї вартости є загальною тенденцією товарів, бо новітна продукція зменшує потребну працю, яка є заключена в товарі. Вартість золота може скорше зменшати ся чим вартість чобіт, мяса, хліба і одежі.

А. зменшує ся, однаке В. (платня) зменшує скорше свою вартість. Позаяк золото (платня) зменшує скорше свою вартість чим житеві потреби, длятого є вимінюване за меншу їх скількість. Один долар купує нині менше мяса чим 10 літ тому назад. Реформісти домагають ся низких цін, але революціонери домагають ся високої платні (вартости своєї робочої сили). Вони працюють рівнож над усуненем фабричної неволі. Бачимо що платня, щоби зрівнати ся з діржнечею, всюди побільшується.

Можемо діставати ту саму скількість доларів кожного тижня, але вартість тих доларів зменшила ся. В сей спосіб і наша платня зменшує ся. Если така платня не дозволяє нам купити житевих потреб, то значить, що ми не дістаємо від капіталіста вартости нашої робочої сили.

1. Зріст цін житевих потреб може бути спричинений зростом вартости товарів. Мусимо дістати рівний зріст в платні, если маємо дістати вартість нашої робочої сили.

2. Платня (або золото) може зменшити ся в вартости до тої ступені, що не буде в спромозі купити А. Если не одержимо відповідно більшої платні, то будемо діставати мен-

ше, чим вартість нашої робочої сили.

ЦІНИ МОНОПОЛЕВІ.

Реформісти говорять: "Як має ся справа з монополевими цінами"?

Перше всего заявляємо, що ніколи не було ще абсолютно-го сталого монополю. Є фабрики сталі в Китаю, Японії, Мексику, Англії, котрі напевно засипали би американський ринок, якщо могли би підбити ціни краївих виробів. Китай висилає сталь до Каліфорнії по низшій ціні, чим жадають американські фабриканти.

На сьвіті є ще много незалежних компаній, що ведуть нафтяний інтерес. Літаки, автомобілі, трамваї конкурують з залізницями. Якщо залізнична компанія жадає за богато, фабрикант переносить ся до іншого міста. Коли в певній галузі промислу повстает монополь і ціни ідуть до гори, тоді богато людей в надії великих зисків шукають чогось такого, що заступало би даний продукт.

Ніякий чоловік не був в спромозі піднести загальну ціну якогось товару і вдергати її на сій степені. Якщо якийсь чоловік мав би коли таку силу, то реч певна, що він поставив би на свій товар так високу ціну, що став би сьвітовим диктатором.

Джан Д. Рокефелер може піднести ціну нафти в деяких околицях, однак не може примусити населене, щоби воно платило таку ціну. Власителі монополів підлягають економічним законам так само як і робітники. Кождий власник монополю хоче продати товар за найвищу ціну, однак не може свободно піднести цін так як йому захоче ся.

В Злучених Державах є много таких підприємств, котрі майже є монополями і без сумніву підносять ціну своїх товарів понад їх вартість. Декотрі з них є заняті в продукції поживи, одягу і при будові мешкань.

Помимо того, що монополіст має хвилеву контролю над товаром, то се не означає, що він сейчас піднесе ціну на сім товарі. Він постарає ся найперше обнизити ціну товару тим,

що замкне непотрібні фабрики, а відтак заведе ліпші машини, щоби зменшити працю, яка є заключена в данім продукті. Богато товарів, які є власностию монополів, продає ся по низькій ціні, чим продавало ся до часу, заки монополь забрав їх під свою контролю.

Єсли товар, що є продуктований через монополь, був би вимірюваний за його вартість, то в наслідок нових метод продукції, ціна того товару повинна бути низька. Знаємо, що ціна нафти є низька нині, чим 20 літ тому назад, заки Рокеферлер створив монополь. Єсли монополіст продає товар по тій самій ціні що і давніше, то він може мати величезні зиски, бо в наслідок уліпшеної і усистематизованої продукції вартість товару зменшить ся часами аж о 50 процент.

Слідуючий примір може помочи нам зрозуміти в якій ступені можуть монополі підвищувати ціни на житеві потреби.

Припустім, що 500 майнерів працює в копальні міди в Алясці і заробляють по \$5 денно. Така платня вистарчає їм на жите. Припустім також, що чоловік, який має в Алясці в своїм посіданю поживу і одежду, має тимчасовий монополь над сими продуктами. Він бачить, що може подвоїти ціну тих продуктів і тоді кошт життя в Алясці зростає до \$10 денно.

І тепер властитель компанії мусить рівнож подвоїти платню майнерів, єсли хоче, щоби сі працювали дальше в його копальні. Мусить отже платити \$10 денно. Коли би одначе властитель копальні не мав зисків, а платив робітникам по \$10 денно, то він замкне копальню і робітники виємігрують. Тоді монополіст остане ся без ринку збути, і тому кождий монополіст завсігди має се в памяті. Він знає про ту небезпеку, що можна забити ту чудову птицю, яка зносить золоті яйця.

Бачимо отже, що коли вартість А. подвоює ся, то й платня піде до гори, а коли В. (платня) підносить ся, то для капіталістів лишає ся менше надвартости.

Монополіст, що був би в спромозі подвоїти ціни на житевих потребах, а тим самим і подвоїти платню, то він сею дорогою приневолив би властителя копальні поділити ся також з ним надвартостію (надвишкою).

Звернім увагу на рисунок С. Ісли звернена нам частина в виді платні подвоює ся, то о стільки менше остає ся для працьодавця. Та надвишка, котру одержимо, дістане ся до кишені монополіста.

Твій продукт одного дня.

Девять годин праці.

С.

Вартість звернена
в нашій платні.

З години праці.

Монополь означає те, що монополіст є досить сильний, щоби примусити других працьодавців поділити ся з ним частиною надвишки, котру давнійше працьодавець забирає самий для себе.

Дійсна борба є поміж монополістом і іншими дрібними капіталістами, котрі роблять що тільки можуть, щоби “знищити трости”.

Властитель копальні в висше наведенім примірі може самий дати робітникам \$9 денно; через кілька тижнів будуть пробувати жити за сю платню, але остаточно приневолять працьодавця платити їм \$10 денно, бо інакше не зможуть вижити.

ПИТАНЯ:

Чи трости обкрадають робітника, коли продають йому товари роблені тростами?

Чи монополь може продавати свій продукт по тій самій ціні що і независимий капіталіст і мати більший процент зиску? Длячого?

Які є три причини підношення ся цін? Виясніть се. Платня робітників в цілих Злучених Державах піднесла ся в последніх двох роках. Є много людий без праці, а однаке сї перегони на ринку праці не обнизили платні. Навіть ті, що

є без праці жадають більшої платні, чим діставали два роки тому назад.

Чому платня пішла до гори? Чому безробітні домагаються більше за свою робочу силу?

В Китаю нема ще тростів. Ціни житевих потреб є дуже низькі. Чи “низькі ціни” в данім краю означають, що робітничий клас поводить ся ліпше, чим там де ціни є дуже високі?

Припустім, що один капіталіст є власником землі і домів одного міста, де замешкують робітники. Припустім, що він підносить рент з \$10 на \$30 місячно. Ісси робітники дістали передше лише вартість своєї робочої сили, то що стане ся, коли рент піднесе ся до гори? Хто буде платити за сю підвищку?

Лекція VII.

ПЛАТНЯ.

Робітники пробують поліпшити своє житє в ріжний спосіб. В V-ій лекції ми обговорювали низькі ціни і їх вплив на житєві обставини робітничої кляси. Ми зрозуміли, що разом з обнижуванем цін на житєвих потребах, обнижає ся також пропорціонально з причини перегонів робітників за працею і їхня платня.

Працьодавець не є в спромозі обнизити платню після своєї волі, так само як капіталісти не можуть підносити свободно цін на товарах. Щоби обнизити або піднести ціни, на се мусить сприяти обставини. Армія безробітних обнижує платню (ціну робочої сили) коли зменшає ся кошт удержання.

В послідних двох лекціях ми говорили більше про ціни, а мало що про платню або інакше про ціну на робочу силу. Робоча сила є так само товаром, як печ, одіж, мука, мясо і другі речі. Вартість і ціна робочої сили є означена так само як ціна і вартість інших товарів.

Робітники завсігди пруть до того, щоби дістати висшу платню, або ліпшу ціну за свою робочу силу.

Для кожного дуже легко зрозуміти, що робітник який працює в копальні золота і дістане підвищку платні з \$4 на \$5 денно, лишає для власника копальні менше надвартості, бо він (робітник) дістає більше свого продукту. А стремлінєм і цілию соціалістів є стати ся власником таки цілого продукту.

Безкритичні економісти говорили нераз дуже богато, що підвишка платні не принесе користі робітничій клясі. Вони твердили, що капіталісти сейчас піднесли би ціну на житєві потреби до тої ступені, що робітники нічого не скористали би для себе.

Карло Маркс говорить одначе слідуюче: "Як підвишка платні могла би вплинути на ціну товарів? Одиноко в такім відношенню як попит і подача впливають на ціни товарів.

"Беручи загально, робітнича кляса видає і мусить вида-

ти цілий свій дохід на житєві потреби. Загальна підвишка платні побільшує запотребоване на житєві потреби, а що слідує за сим підносить (часово) їх ціни.

Ті капіталісти, котрі продукують житєві потреби, через піднесене платні були би нагороджені підвищкою цін на своїх товарах".

Звернім увагу, що Маркс говорить, що через якийсь час ціни житєвих потреб з причини більшого запотребованя по живи, одежі і ліпших мешкань правдоподібно пішли би в гору.

"Яке становиско заняли би ті капіталісти, котрі не продукують житєвих потреб? Платня робітників збільшала би ся, однаке ціна їх товарів остала би ся та сама, бо запотребоване на сі товари не збільшило ся. Супроти того процент зисків зменшить ся.

"Які будуть результати тої ріжниці в проценті зисків для вложеного капіталу в ріжні галузи промислу?

"Капітал і праця будуть перенесені від менше корисних до більше корисних галузей; а такий процес змін буде тривати так довго, аж подача в одній галузі піднесе ся пропорціонально до більшого запотребованя і обнизить ся в інших галузях відносно до зменшеного запотребованя".
відносно до зменшеного запотребованя.

"Коли вже така зміна доконає ся, загальний процент зисків в ріжних галузях промислу знова зрівнає ся. І як ціла історія почала ся початково з причини зміни в відношенню запотребованя до подачі ріжних товарів, то коли причина буде усунена, результати щезнуть і ціни повернуть до давногого уровеня і рівноваги.

"Лише загальний опад в проценті зисків спричинює загальне піднесене платні (після тимчасового замішання на ринку цін), не оставляючи постійної зміни в цінах товарів".

Візьмім конкретний (наочний) факт. В копальні золота робітники здобули підвишку платні з \$4-ох на \$5 денно. Чоловік, що мав одиноку реставрацію в тій місцевості, думав, що він може піднести ціну харчу з \$5 на \$6 тижнево. Робітники платили таку ціну через один або два тижні, але третього тижня з'явилася ще одна нова реставрація; її отворив

чоловік, що чув про "добробут" того місточка. Почала ся конкуренція і ціна харчу впала до давного рівня.

Маркс говорить, що коли робітники дістануть підвищку платні, то видають гроші на ліпшу поживу, мешкане і одежду. За сими товарами зростає попит. Більше капіталістів починають вкладати гроші в продукцію поживи, будову домів і виріб одягу. Конкуренція між капіталістами обнижує часами ціни тих товарів понизше даної ціни, аж вони спостережуть, що можуть мати більше зиску в інших галузях промислу. Тоді ціни товарів вертають до нормального рівня.

В іншім місці Маркс говорить:

"Загальне піднесене платні спричинило би загальне обнижене в процентах зисків, але говорячи загально, не буде мати впливу на ціни товарів".

ПИТАНЯ:

Если видобуваючи золото дістаємо \$4 денno, а застрайкувавши здобудемо підвищку на \$5 денно, то чи власитель буде мати таку саму надвартість як і перед страйком?

На що звичайно видають робітники свої гроші? Чи на які марніці або люксуси?

Если робітники здобули би \$5 підвишки тижнево, то чи зужили би сї гроші на автомобілі, подорожі до Європи і т. п., чи на ліпшу одежду, поживу і мешкане?

Що діє ся тоді, коли є наглий зрост запотребованя на товари? Чи ціна тих товарів підноситься чи впадає (тимчасово)? Если капіталіст, що продукує товар, на котрий є нагле запотребоване, може дістати за него висшу ціну, то чи се заохотить других капіталістів до того самого поля продукції в надії, що вони здобудуть більше зисків?

Що стає ся з цінами, если кількох капіталістів боряться в певній галузі продукції, де ціни є досить високі? Чи ціни підносяться чи впадають?

Чи капіталісти продукують дещо той товар, на котрім ціна впаде так низько, що не можна вже мати пересічного

проценту зисків?

А коли вони переходят в іншу сферу продукції, то чи ціни на тім товарі вертають до нормального стану?

Для того капіталіст не може піднести ціни після своєї власної волі? Припустім, що богатий фармер має много коней. Правительство Злучених Держав висилає військо на мексиканську границю.. А що коней є мало, то фармер продає свої коні по неімовірній ціні. Є много поголосок про війну. Що думають робити всі другі фармері, коли чують про дорожнечу коней? Чи пічнуть купувати копальні вугля?

Навіть коли війна була би аж за кілька літ, то чи ціна на коней буде така висока, як на початку війни? Для чого ні?

Лекція VIII.

КОРОТШІ ГОДИНИ ПРАЦІ.

В лекції VII. ми говорили про загальну підвищку платні та про те, як і чому принесе вона користь для робітничої кляси. Ми бачили, що загальне піднесене платні спричинює обніжене пересічного процента зисків, однаке загально, се не буде мати впливу на ціни.

Бачимо користь з підвищення платні, але як нам се осягнути?

Робітники як кляса, не були до сеї пори так зорганізовані, щоби були в спромозі домагати ся загальної підвишки цін за свою робочу силу — більшої частини вартості продукту, котрий забирає для себе капіталіст.

Єсли робітники зорганізують ся, стануть свідомішими і будуть в спромозі здобути загальну підвищку платні, тоді вони не спинять ся на тім, але усунуть цілу нинішню систему, котра є оперта на платні для робітників.

Але капітал веде безнастанну борбу проти робітників. Він обнижує платню до тої ступені, що вона (платня) залиди вистарчає на жите. Продовжує години праці і хоче видобути з робітника як найбільше робочої сили. І робітники мусять безнастанно бороти ся, щоби вдержати бодай те, що мають вже нині. Бачимо всюди малі групки робітників, котрі борять ся з капіталістами за те, щоби вдержати давні умовини праці, або поліпшити їх, єсли вони стають невиносимі.

Кождий розуміє, що робітники, які працюють від 10 до 16 годин денно мають дуже мало часу на науку або на те, щоби брати участь в соціалістичнім русі. Робітник, що працює тільки 8 годин заробляє пропорціонально більше, чим той, що працює 16 годин. Робітник заробляє пересічно таку суму, якої потрібно йому на поживу, мешкане, одіж і виховане сім'ї, без огляду на те, як довгі години приходить ся йому працювати. Там, де давно працював лише один робітник денно, то нині капіталіст мусить поставити двох робітників,

єсли денна праця виносить 8 годин.

Є се не лише потрібною, але і конечною річию для нас ставити опір і атакувати капіталістів в щоденній борбі, по-заяк щоденні побіди і поражки учатъ нас про нашу силу і бессиле. Беручи участь в боротьбі, учимо ся як нам треба бороти ся. Учимо ся нових тактик в боротьбах, які програємо. Клясова солідарність виробляє ся тоді, коли виступаємо як кляса.

Навіть борба яку ведуть юнії проти працьодавців учитъ робітників солідарності, бо таку боротьбу звичайно програє ся і практичний досвід учитъ робітника про потребу масової організації.

Є такі випадки, що заводові юнії злучать разом працюючих робітників в певнім фаху, т. е. створять монополь або робітничий "трост" і при помочи юнійних постанов ограничать скількість робітників, що учатъ ся одного фаху. Маючи за собою економічну силу, такі юнії можуть здобути для своїх членів підвишку платні і коротші години праці.

В ниніших часах по цілім съвіті, де лише основою вартости є золото, робітники домагають ся і загально здобувають підвишку платні. Се діє ся так для того, що вартість золота зменшує ся і воно є вимірюване за менше число товарів як давнійше, а через те ѹ зростає дорожнеча житевих потреб.

А що удержанє робітника коштує більше, то він дістає від капіталіста підвишку платні. Так само властитель коня мусить платити більше за його удержанє если тільки ціна сіна і вівса піднесе ся в гору.

Робітники, злучені в заводові юнії, здобувають підвишку платні. але не з причини клясової свідомости, а тільки з причини посідання монополю в певній галузі праці. Треба одначе звернути увагу на те, що кожда борба, яку ведуть робітники, причиняє ся також і до зросту клясової свідомости.

Нинішні машини усувають потребу нанимання фахових робітників. Робітники, що посідали давнійше фах, занимають місця нефахових, а нефахові остають без заняття а часами і навпаки. Капіталіст бере до праці того, хто за наймен-

шу платню виконає найбільше праці. Поступенно затрачують ся всякі ріжници між фаховими і нефаховими робітниками. Місце чоловіка займає машина; вона виконує працю скорше і ліпше чим давнійше виконувано людськими руками. З часом машини освободять чоловіка від всякої тяжкої і убийчої праці для людського ума. Однаке хто дістане користі з тих винаходів? Між клясою робітників а капіталістів боротьба продовжає ся постійно, однаке з кождим роком стає більше завзятою. Тисячі робітників остають без праці.

Щоби сему зарадити, мусимо організувати ся на промислових основах, мусимо скоротити години праці. Коли окаже ся, що робітники працюють вже всюди 8 годин дено і ще є безробітні, то домагаймо ся 6-годинного дня праці. А коли будемо працювати коротші години, то будемо мати більше часу на організоване цілої робітничої кляси.

Збираючи все те разом, бачимо: Нинішні машини позбавляють щораз більше число робітників їх праці. Скорочене годин праці спричинить те, що кождий буде мати заняті, платня піднесе ся висше, а крім того робітники будуть мати більше часу на клясове освідомлене.

Робітники мусять організуватись промислово, бо робітник веде безнастанно борбу з своїм працьодавцем, і тільки сильна організація може дати йому побіду в тій боротьбі.

Робітники мусять організуватись також і політично, в цілі здобуття правління і ужитя війська, поліції, судів, одним словом цілої державної машинерії на знесене промислової неволі.

ПИТАНЯ:

Що є більшою користию для робітника, чи підвишка платні, чи коротші години праці? Що перешкаджає робітникам здобути підвишку платні?

Які були результати скороченя годин праці в однім краю? Чи коротші години праці підносять, чи обнижають платню? Длячого?

Коли би день праці був продовжений нагло о 3 години, то чи се мало би вплив на безробітє? Чи се зменшило би чи

побільшило би платню? Поясни чому коротші години праці побільшають платню?

Коли шукаєш праці, то продаєш товар. Що означає ціну (або платню) яку дістаєш за свою робочу силу? Що означає вартість товару?

Що означає вартість якого будь товару? Чи попит і по-дача мають вплив на вартість і ціну товару?

Припустім, що в одній фабриці 10 робітників випроду-
кують в 20 годинах 100 пар чобіт, а в другій (де є старі маши-
ни) 10 робітників потребують на випродуковані 100 пар чобіт
аж 50 годин, як отже означить ся вартість пари сеї обуви?

Робітнича кляса загально дістає вартість своєї робочої си-
ли, однаке не дістає вартости продукту своєї праці. Поясни
звідки походять зиски? Що то є надвартість? Хто бере її, ро-
бітник чи капіталіст? Чи працьодавець може платити робітни-
кам вартість їх робочої сили і продавати продукт по такій
ціні що він вартий і мати ще зиски? Чи було би можливим
для працьодавця платити робітникovi більше чим варчує йо-
го робоча сила і продавати продукт по низшій ціні його
вартости і мимо того мати єще зиск? Поясни сю можливість.

Чи робітникам поводить ся ліпше тоді, коли кошт житя
є високий, чи тоді, коли житеві потреби є дуже дешеві? Чи
робітники можуть защадити більше в краях, де ціни на по-
живу є досить низькі? Чи низькі ціни приносять користь ро-
бітничій клясі? Які ціни є там, де панує дорожнеча — висо-
кі чи низькі? Чи низький кошт удержання збогачує капіта-
ліста? Длячого?

Чи твій різник, пекар і властитель дому визискують тебе? Припустім, що сі три групи злучили би ся разом і подвоїли би
ціну на всі потріби, то хто буде платити сі побільшені видатки

— робітник чи капіталіст? Чи платня пішла би в гору? При-
пустім, що платня не піднесла би ся в гору, то чи ти дістав
би тоді вартість своєї робочої сили? А єсли ти не дістав би
висшої платні, то чи се буде означати, що пекар, різник і вла-
ститель дому визискують тебе, або чи ти повинен дістати вис-
шу платню, щоби дістати вартість твоєї робочої сили?

Яка є ціль соціалізму?

ВАРТІСТЬ І ПРАЦЯ.

(Карло Маркс.)

— о — о —

Що значить вартість якогось товару? В який спосіб ми її знаходимо?

На перший погляд здає ся, що вартість якогось товару є річю релятивною (зглядною), то значить, що її не можна означити, як лише в відношенню до всіх інших товарів. І в дійсності, коли ми говоримо про риночну вартість якогось товару, то ми маємо на думці пропорціональну скількість за яку той товар можна виміняти на всі інші товари. Але тоді виникає питання: в який спосіб регулюють ся ті пропорції, в яких одні товари стоять до других?

Ми знаємо з досвіду, що ті пропорції є ріжнородні. Візьмім, напримір один товар, пшеницю: ми побачимо, що один корець пшениці дасть ся виміняти за всякі інші товари в безконечно ріжнородній пропорції. І тому, що вартість пшениці є все та сама, чи то вона вимінює ся за шовк, за золото або якийсь інший товар, тому ся вартість мусить бути щось зовсім іншого, зовсім незалежного від тих ріжнородних пропорцій в виміні за ріжні товари. Мусить істнувати можність висказати в якийсь іншій формі ті ріжнородні відносини між поодинокими товарами.

В додатку, коли я кажу що корець пшениці можна виміняти на зелізо в якийсь певній пропорції, або коли корець пшениці стоїть за якусь певну скількість зеліза, то тоді я говорю, що вартості пшениці і зеліза є рівні якийсь третій річі, яка не є ані пшениця, ні зелізо. Отже котрась з тих двох річей, пшениця або зелізо, мусить незалежно від другого бути зведене до тої третьої річі, яка є їх спільною мірою.

Щоб трохи яснійше представити сю справу, я удався до зовсім звичайного геометричного рисунку. Порівнюючи поверхні трикутників в всіх можливих формах і величинах, або якінебудь інші прямолінійні фігури, — в який спосіб ми

поступаємо? Ми зводимо котрийнебудь трикутник до форми яка є зовсім іншою від початкової. Коли ми вже з самих прикмет трикутника переконали ся, що його поверхня є рівна його основі помноженій через висоту, тоді ми можемо порівнювати одні трикутники з другими без згляду на їх форму і величину, а також можемо порівнювати всі інші прямолінійні фігури, бо всі вони дадуть ся замінити на певну скількість трикутників.

В той самий спосіб ми поступаємо при означуваню вартості товару. Ми мусимо звести всі ті товари до якогось спільногого виразу для всіх і опісля розріжняємо їх лише пропорцією в якій вони стоять до тої спільної міри.

Що є отже тою спільною мірою для всіх товарів? Се є праця. Щоб витворити якийсь товар, треба вложить в нього якусь скількість праці. І я кажу не лише праці, але суспільної (соціальної) праці. Чоловік, який витворює якусь річ для свого власного ужитку, творить продукт, а не товар. Щоби витворити товар, чоловік мусить не лише витворити якусь річ, яка заспокоює суспільні потреби, але також його праця мусить бути частиною всеї праці вложеної суспільством. Його праця мусить бути вислідом поділу праці в суспільстві.

Коли ми говоримо про товар як про вартість, то ми маємо на думці виключно ту зреалізовану, утвержджену, або іншими словами, скристалізовану суспільну працю. Під тим зглядом один товар може ріжнити ся від другого лише в тім змислі, що один представляє більшу або меншу скількість праці, як приміром, в шовкову хусточку може бути вложена більша скількість праці ніж в цеглу. Але як ми міrimо скількість праці? Міrimо її тим часом, в якім праця триває, значить годиною, днем і т. д.

Отже ми приходимо до сего заключеня: Товар є вартостию, бо він є скристалізованою суспільною працею. Величина вартости товару, або його релятивна вартість, залежить від більшої або меншої скількості тієї суспільної матерії вложеної в него, то значить, залежить від того, скілько треба праці на продукцію того товару.

Зглядна (релятивна) вартість товару є отже означена від-

носною скількостію праці вложеної, зреалізованої в тім товаром. Скількості товару, які можуть бути витворені в тім самім часі є рівні. Або, вартість одного товару відносить ся так до вартості другого товару, як скількість праці вложеної в один товар до скількості праці вложеної в другий товар.

Я припускаю, що дехто з вас може запитати: Чи справді існує якась ріжниця межи означуванем вартости товару заробітною платнею а означуванем її скількостію праці потрібної до витвору товару? Отже я зазначу, що вам треба добре розріжнити межи нагородою за працю, і скількостю праці. Припустім, для приміру, що однакові скількості праці є вложені в один корець пшениці і в 100 грамів золота. Ми тоді припускаємо, що корець пшениці і 100 грамів золота є рівно-вартні, бо в них є скристалізовані рівні скількості праці; однаковоу скількість днів або тижнів треба вложить на продукцію одного кірця пшениці і 100 грамів золота.

Коли в той спосіб ми означуємо вартости золота і збіжа, чи ми маємо тут на думці заробітну платню рільника і углекспа? Зовсім ні. Ми лишаємо зовсім неозначенім, скілько плачено за роботу рільникови і углекопови, або чи взагалі заробітна платня була виплачувана. Коли була заробітна платня, так вона могла бути дуже нерівна. Робітник, якого праця зреалізована в кірці пшениці міг одержати за свою працю лиш 2 діжки, а робітник занятий в копальні міг одержати лише 50 грамів золота за свою працю. Платня тих двох робітників могла бути в якій небудь пропорції одна до другого, або могли бути рівні обі: вона могла бути половиною, одною третою, одною четвертою, одною пятою або якою небудь іншою частиною кірця пшениці і золота. Платня, розуміється, не може перевищати, не може бути більшою від вартости товару випродукованого робітниками, але вона може бути менша. Платня робітників є обмежена вартостию продукту, але вартість продукту не є обмежена їх платнею. Отже, як бачимо, вартости пшениці і золота зовсім не є зависимі від заробітної платні, виплаченої робітникам.

Означити вартість товару релятивною скількостю праці вложеної в нього є отже зовсім щось іншого як запутати ся

в колесо і пробувати означити вартість товару вартістю праці, то є, заробітнею платнею.

Обчислюючи риночну вартість якогось товару ми мусимо додати до скількості праці зужитої на самім кінці до праці зужитої передше при добуваню сирого матеріялу з якого товар зроблений, і також працю вложену в прибори, струменти, машини і будинки, які уживають ся для праці.

Наприклад, вартість певної скількости бавовняного прядива є кристалізацією праці вложеної в саме прядево, і тої яку зужито для приготування бавовни, і вугля, оліви і інших потрібних речей, як також праці вложеної в парову машину, в веретена, в фабричні будинки і т. д. Знаряди продукції, такі як струменти, машини, будинки служать довший час для продукції. Коли їх зживано за одним разом, так як сирий матеріял, то всю їх вартість треба би перенести на товар, при виробленю якого вони були помічні. Але тому, що приміром, веретено нищить ся лише поступенно, поволі, — робить ся пересічний рахунок, опираючись на пересічнім часі на який веретено може служити, і так обчислює ся знищена, якому підпадає веретено в якісь часі, скажім в однім дні. В той спосіб ми обчислюємо, як багато вартості веретена переносить ся на прядево роблене кожного дня, і скілько з всеї праці вложеної, скажім в один фунт прядева припадає на працю вложену на всі приготовляючі процеси.

Хтось може сказати, що з огляду на се, що вартість товару означає ся скількістю праці вложеної в нього, з сего виходило, що чим більш чоловік лінівий і недбалий, тим більшу вартість мають його товари, бо він мусить уживати більше часу до вироблення свого товару. Се однак є хибний погляд. Читачі пригадують собі, що я вживав слова “суспільна праця”, і се слово “суспільна” має дуже велике значінє в тім місци.

Коли ми кажемо, що вартість товару означає ся скількістю праці вложеної або скристалізованої в нього, то ми розуміємо під сим скількість праці конечної до виробу того товару на данім ступени розвою суспільства, в певних обставинах продукційних сил, при даній суспільній пересічній інтен-

зивности (видатности праці) і при даній пересічній здібності робітників.

Коли отже скількість суспільної конечної праці вложені в товар регулює вартість того товару, то тоді кожде підвищено скількості праці потрібної до виробу товару рівночасно мусить підносити його вартість, а кожде зменшено скількості потрібної праці мусить зменшувати вартість товару. Чим більше праці вимагає якийсь продукт, тим більше його вартість, чим менше праці, тим низша його вартість.

Коли би скількості праці потрібні для продукції даних товарів лишалися незмінні, то їх вартість була б незмінна. Але так воно не діє ся. Скількість праці потрібна до виробу товару зміняє ся безнастанно зі зміною витворчої сили робітників. Чим більша витворча сила праці, тим вона видає більше продукту в данім часі, чим менше витворча сила, тим вона видає менше продукту. Коли би, приміром, з ходом часу було потрібно управляти менше урожайні поля, то та сама скількість продукту вимагала би більшої скількості праці і в наслідок того вартість рільничих продуктів піднесла би ся. Знова з другої сторони, коли при помочі найновійших знарядів продукції один чоловік може замінити в нитки в однім дні кілька тисяч разів більше бавовни, ніж міг він передше зробити при помочі звичайного веретена, то стає зовсім ясним, що кождий фунт бавовни потребує кілька тисяч разів менше праці, ніж передше, і в наслідок того вартість ниток зменшить ся кілька тисяч разів.

Побіч ріжнородних природних енергій і побіч придбаної вправи поодиноких осіб, витворча сила праці мусить головно залежати:

Перше, від природних обставин праці, як прим. від урожайності землі, від копалень і т. д.

Друге, від постепенного удосконалення суспільних витворчих сил праці, до яких приходить ся через продукцію на велику скалу, через концентрацію капіталу і комбінацію праці, через поділ праці, машинерію, уліпшуване метод, користуванє ся хемічними і іншими фізичними винаходами, через скорочене часу і просторони при помочі злекшуваної

комунікації і транспорту, та через богато інших річей, якими нуака примушує природні сили стати ся помічними праці, і через які суспільний або кооперативний характер праці розвивається. Чим більша витворча сила праці тим менше праці зкладається в якийсь продукт; і звідси менша вартість того продукту. Чим менша витворча сила праці, тим більше праці треба вложить в виріб того самого товару; і звідси більша вартість товару.

Тому загальний закон можемо сформувати так:

Вартість товару є прямо-пропорціональна до часу вложеного в його продукцію, а відворотно пропорціональна до витворчих сил праці.

ЦІНА.

Досі я говорив про вартість, тепер я скажу дещо про ціну, яка є особлившою формою вартості.

Ціна сама в собі є нічим іншим, як вираженем вартості товару в гроахах. Вартість всіх товарів переважно означується ціною в золоті або сріблі. Вартість золота і срібла, так само як і вартість всіх інших товарів є регульована скількістю праці потрібної на те, щоб їх дістати. Ви вимірюєте якусь певну скількість продукту вашого краю за золото і срібло, в яких також є скристалізована якась певна скількість праці того народу, який має копальні золота і срібла. В той спосіб в золоті і сріблі ви виражуєте вартість всіх товарів, то є, поодинокі скількості праці вложені в їх витвір. Приглядаючись близше трошевому вираженю вартості, або, що є тим самим, заміні вартости в ціну, ми побачимо, що се є процес в якім ми даємо вартости всіх товарів независиму одностайну форму, або інакше, при помочі якого ми означуємо товари як рівні скількості суспільної праці. Що відноситься лише до грошевого вираження вартости, ціну назвав Адам Сміт природною ціною, а французькі фізіократи називали її "конечною ціною" (*prix nécessaire*).

В такім отже відношенню стоїть вартість до конечної ціни, або інакше, в якім відношенню стоїть природна ціна до ко-

нечної ціни? Ви знаєте, що риночна ціна є та сама для всього товару одного роду, хоч відносини продукції того товару можуть бути ріжні для поєдиноких продуцентів. (Продукція одного може коштувати більше як другого). Риночна ціна виражає лише пересічну скількість суспільної праці потрібної до сего, щоби доставити на ринок відповідну скількість товару. Риночна ціна є обчислювана зі згляду на весь товар даного рода.

Досі ми бачили, що риночна ціна товару є те саме, що його вартість. Знова з другої сторони підвищене ціни понад вартість товару або знижене ціни на меншу як вартість товару, се все залежить від підвищення і зниження подачі і попиту. Відклонене риночної ціни від вартості не устає ніколи, але як говорить Адам Сміт: "Природна ціна (вартість) є осередочною ціною, до якої риночна ціна товарів неустанно навертає ся. Ріжні причини можуть обнизити риночну ціну, або підвищити понад вартість товару. Але помимо всіх перешкод, які не позволяють риночній ціні задержати ся в осередку і спочити, вона неустанно прямує до того осередка".

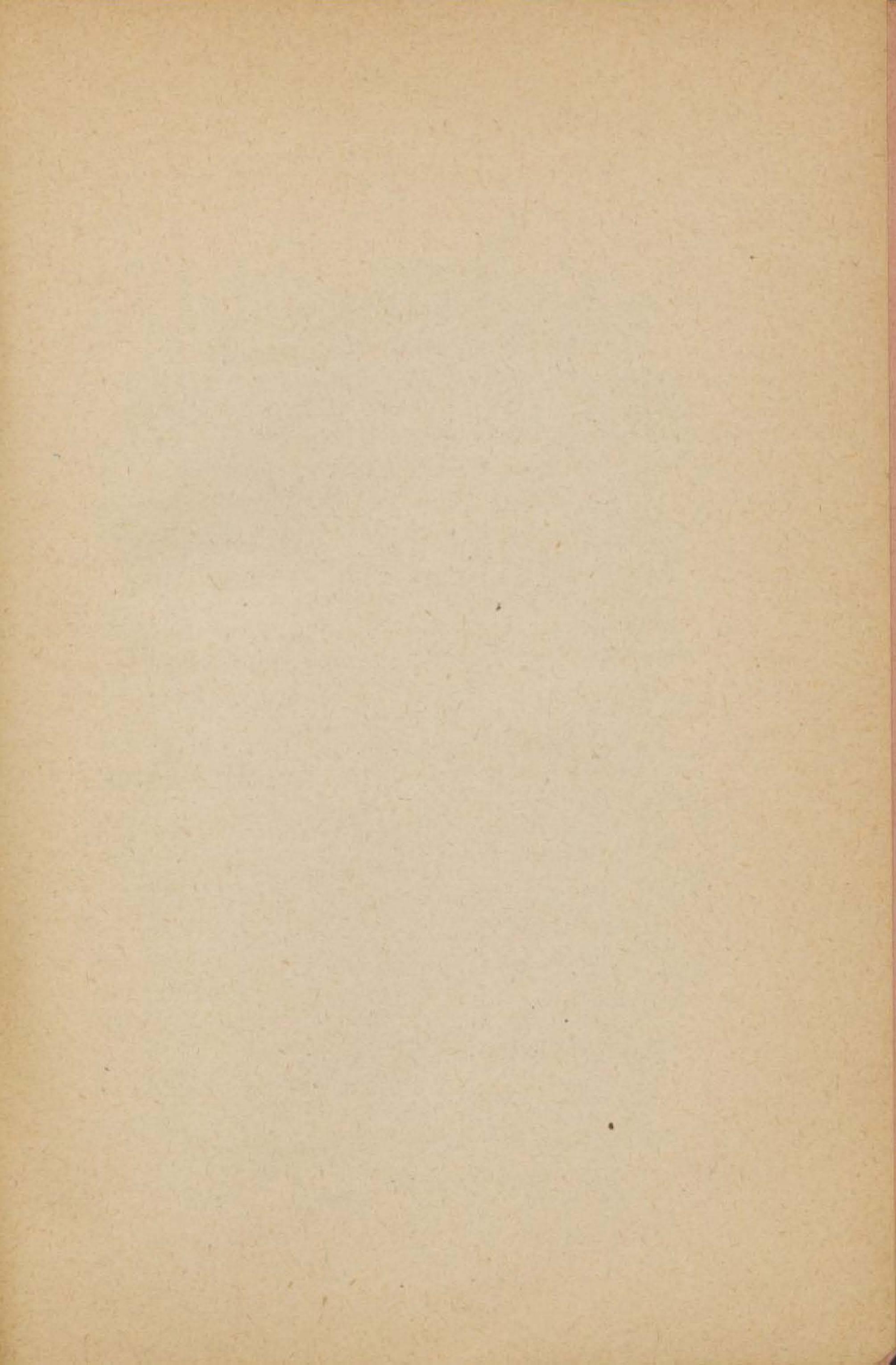
Я не думаю, що треба щось додавати до вияснення сей справи. Зі сказаного виходить, що коли попит на товари і подача рівноважать ся, тоді риночна ціна товару буде відповідати його природній ціні, то значить, його вартости означеній скількістю праці потрібної до виробу того товару. Але подача і попит мусять неустанно стреміти до рівноваги, хоч се вони осягнуть через заміну одного відклонення другим, упадок ціни через підвищене ціни і навпаки. Коли замість розглядати щоденні колибання ціни, ми розберемо рух риночних цін за довший період часу, як се приміром, зробив п. Тук в своїй "Історії цін", то тоді ми також переконаєм ся, що колибане риночних цін, їх відклонене від вартости товару, їх підвищене і знижене, параліжують і винагороджують одні других; так, що побіч впливу монополій і інших чинників на ціну, які я тепер мушу полишити на боці, всі роди товарів продають ся за їх вартість, або інакше, за їх природну ціну. Ріжні періоди часу, в яких колибання риночних цін покривають ся є ріжні для ріжних родів товару, тому що одним то-

варом можна скорше вирівнати подачу після попиту, ніж другим.

Коли отже розбираючи ціни товарів в довших періодах часу, ми бачимо, що всі роди товару продаються після їх вартості, то зовсім безглуздно було б твердити, що профіт, (зиск) дістається в той спосіб, що товари продаються за ціну висшу від вартості товару.

Отже щоб вияснити загальні свійства зиску (профіту), ви мусите вийти з того заложення, що пересічно, товари продаються після їх вартості, та що зиск одержується продаючи товар після його вартості, то є, відповідно до скількості праці вложененої в нього. Як ви не можете на тій основі вияснити зиску, то не зможете його пояснити зовсім. Се видається абсурдом і противним всім дотеперішнім поглядам. Але також видається абсурдом, що земля крутиться около сонця, та що вода складається з двох запальних газів. Научна правда завсігди здається абсурдом, парадоксом з точки погляду щоденного досвіду, який піволяє нам бачити лише зверхній зрадливий вигляд речей.

Але в дійсності, научна правда є правдою і оперети її не можна. Так і правдою є, що зиск одержується продаючи товар після його вартості; а бере зиск з відхиленням, що робітникам за їх працю не платиться всієї вартості. І так повстает додаткова вартість товару, яка й перемінюється в зиск.

КОЖДИЙ

РОБІТНИК І ФАРМЕР ПОВИНЕН ЧИТАТИ
ПЕРЕДОВСІМ РОБІТНИЧІ ЧАСОПИСІ!

Чому?

Бо робітнича часопись обговорює кожду подію в краю і в світі лише зі становиска інтересів робочого люду.

Однокою робітничу часописею в Канаді є

“УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ”

що виходять в Вінніпегу два рази на тиждень і коштують лише \$4.00 на рік.

Хто читає “Українські Робітничі Вісти”, виробляє собі суцільний світогляд і може осудити кожду подію в суспільнім житю.

“УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ” виступають проти кожного лайдацтва поповнюваного на робочім народі.

“УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ” доносять про робітничий рух на цілім світі, про боротьбу робітничої кляси.

Хто хоче знати, як сьвідомі робітники думають про суспільні події, хто хоче навчити ся соціалістичної думки, нехай читає передовсім “УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ”.

Адреса:

“UKRAINIAN LABOR NEWS”

Cor. Pritchard & McGregor Sts., Winnipeg, Man.